

NIE TYLKO INTERNET. NOWE MEDIA W TEKSTACH PROFESORA TOMASZA GOBANA-KLASA – OKIEM MŁODEGO BADACZA

AGNIESZKA CAŁEK

ABSTRACT

Not only the Internet. The new media in publications by Prof. Tomasz Goban-Klas from the perspective of a young researcher

This article discusses the works of Professor Tomasz Goban-Klas seen from the perspective of a young researcher of the new media. First of all, the texts from this area were analyzed. Four main topics of the new media appearing in Professor's publications were singled out and described: the new media as a part of the history of media, the new media in terms of technology, the new media and society, intertextual references and philosophy of the new media. The summary contains the conclusions that come from the analysis of Professor's works for young scholars of media.

Key words: Tomasz Goban-Klas, new media, Internet, media studies

Słowa kluczowe: Tomasz Goban-Klas, nowe media, internet, medioznawstwo

1. O twórczości naukowej Profesora Tomasza Gobana-Klasa

Prezentowany artykuł został napisany z perspektywy początkującego badacza nowych mediów, stąd dotyczy jedynie z tym obszarem powiązanej twórczości naukowej Tomasza Gobana-Klasa. Niemniej na początku wspomnę o publikacjach Profesora jako o całości, w której wyróżniają się pewne konkretne tematy.

Twórczość medioznawcza Gobana-Klasa jest bardzo rozległa. Obecnie stanowi ją ponad trzysta pięćdziesiąt publikacji – zarówno książek, jak i artykułów. Kilka jego dzieł, szczególnie monografii, stało się ważnym punktem odniesienia

✉ Adres do korespondencji: Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Stanisława Łojasiewicza 4, 30-348 Kraków, e-mail agnieszka.calek@uj.edu.pl.

dla polskich medioznawców oraz źródłem wiedzy dla studentów dziennikarstwa i kierunków pokrewnych. Wśród nich najważniejszy jest pionierski w Polsce podręcznik „Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu” – kilkakrotnie już wznawiany i uzupełniany o treści dyktowane przez dynamiczne przemiany mediów.

Prace Gobana-Klasa dotyczą wielu różnych obszarów, którymi mogą być zainteresowani medioznawcy. We wcześniejszych tekstach dominuje aspekt społeczny – tak w badaniach, jak i w obserwacjach oraz krytycznych refleksjach, wszakże Profesor z wykształcenia jest socjologiem. Pierwsze Jego naukowe monografie i artykuły dotyczą percepcji i partycypacji w kulturze klasy robotniczej. Są to socjologiczne studia nad wybranymi grupami („Młodzi robotnicy Nowej Huty jako twórcy i odbiorcy kultury” – 1971; „Organizacja życia kulturalnego załogi Huty Aluminium w Skawinie” – 1969). Wówczas powstają również publikacje o charakterze ogólniejszym, ale nadal dotyczące socjologicznego ujęcia aktywności kulturalnej, jak na przykład artykuł „Socjologiczna problematyka publiczności teatralnej” (1969) czy „Z zagadnień socjologii sztuki” – monografia z 1971 roku.

Stopniowo Autor zwraca się ku problematyce prasoznawczej. Można tu wymienić między innymi artykuły „Prasa polska o zagadnieniach czasu wolnego” z 1970 roku oraz „Prasa, ale jaka?” z 1973 roku.

Ostatni artykuł reprezentuje również grupę publikacji, które powstały w związku z wyjazdami zagranicznymi Profesora. „Prasa, ale jaka?” jest korespondencją ze stażu naukowego we Francji, którego głównym rezultatem była monografia „Paryż i paryżanie” (1974).

Podczas kolejnych naukowych wyjazdów, zarówno za wschodnią, jak i zachodnią granicę, Profesor zasadniczo pozostaje wierny socjologii, ale w Jego twórczości naukowej pojawiają się nowe wątki. Dotyczą one prasy i innych mediów. Z czasem coraz mniej Jego publikacji to studia czysto socjologiczne. Profesor zaczyna się skłaniać ku pogłębionej refleksji na temat mediów i ich przemian.

Po powrocie ze Stanów Zjednoczonych powstaje „Komunikowanie masowe. Zarys analizy socjologicznej” (1978) – monografia habilitacyjna Profesora. Jest to pierwsza wersja wspomnianego już, pionierskiego w Polsce podręcznika, który prezentuje najnowsze teorie dotyczące komunikowania masowego i nowych nurtów w badaniu mediów na świecie.

W czasie pobytu w Stanach Zjednoczonych i później Goban-Klasa publikuje również w języku angielskim (w tym języku została napisana „Niepokorna orkiestra medialna” (1994)) oraz tłumaczy dla polskiego odbiorcy artykuły zagranicznych autorów i recenzuje zagraniczne publikacje.

Wraz z dynamicznym rozwojem mediów w twórczości Tomasza Gobana-Klasa pojawiają się artykuły i książki dotyczące przemian technologicznych i ich implikacji społecznych. Jeszcze przed rokiem 1989 Profesor pisze o takich zagadnieniach, jak reklama, *public relations* i marketing oraz wolny rynek. We współczesnych badaniach są one silnie obecne, wówczas jednak były to teksty pionier-

skie, podobnie zresztą jak artykuły dotyczące nowych technologii i informacji w przedsiębiorczości.

Na przestrzeni lat Profesor opublikował wiele prac na temat prasy, radia, telewizji, filmu, muzyki, komputerów i wreszcie Internetu oraz ogólnie komunikowania masowego. Były one wynikiem bieżącej obserwacji rzeczywistości zarówno medialnej, jak i społecznej. Te dwa aspekty pozostają w zmiennej i złożonej, ale nierozłącznej relacji, którą Autor nieustannie podkreśla.

2. Publikacje Tomasza Gobana-Klasa o nowych mediach

W miarę rozwoju maszyn liczących, a potem komputerów i wreszcie sieci Internet Goban-Klas ogłaszał publikacje wtedy przynoszące aktualną informację, a dziś stanowiące znakomitą dokumentację przemian. W tym kontekście szczególnie istotna jest ostatnia książka Profesora „Wartki nurt mediów” (2011), związająca Jego teksty z lat 2000–2011 dotyczące mediów i zjawisk okołomedialnych. Każdy zawiera aktualne *postscriptum*, w którym Autor odnosi się do opisanych treści, uzupełniając je o najnowszą wiedzę, obserwacje a czasami także rozwiązania problemów i kwestii, które w pierwotnej publikacji pozostawały otwarte. Ważne z punktu widzenia badacza nowych mediów są również takie monografie, jak: „Zarys historii i rozwoju mediów. Od malowideł sakralnych do multimediiów” (2001) oraz „Cywilizacja medialna” (2005).

Tematykę dotyczącą nowych mediów zawartą w publikacjach Tomasza Gobana-Klasa można podzielić na cztery nurty. Na pierwszy składają się wątki dotyczące nowych mediów jako integralnego elementu historii rozwoju mediów. Drugi to nowe media w ujęciu technologicznym, trzeci dotyczy relacji nowych mediów i społeczeństwa, a czwarty – nawiązań interdyscyplinarnych i filozofii.

Poniżej zostaną krótko zaprezentowane treści dotyczące nowych mediów z uwzględnieniem powyższego podziału.

3. Od Arystotelesa do Internetu – nowe media jako element historii mediów

W wielu publikacjach Tomasza Gobana-Klasa można znaleźć wątki, które porządkują historię mediów, nakreślając logiczne i chronologiczne continuum. Takie tematy poruszane są zwykle w niewielkich szkicach, stanowiących punkt wyjścia innych rozważań. Natomiast w 2001 roku profesor opublikował monografię „Zarys historii i rozwoju mediów. Od malowideł sakralnych do multimediiów”. Jest ona, głównie dla studentów dziennikarstwa i kierunków pokrewnych, podręcznikiem, w którym można znaleźć zwięzłe informacje o powstawaniu kolejnych mediów oraz o społecznych skutkach zmian postaw i sposobów myślenia, które w związku z tym zachodzą (Goban-Klas 2001, s. 106). Dla badacza nowych

mediów to usystematyzowanie dotychczasowej wiedzy oraz wskazanie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy kolejnymi etapami historii mediów; rodzaj mapy, na której można znaleźć punkty mogące posłużyć głębszym analizom.

Zagadnień historii mediów dotyczy również „Cywilizacja medialna”, przynosząca jednak nieco inne ujęcie tematu, opierające się na koncepcji mediamorfoz. Profesor opisuje ich dziewięć. W sensie chronologii rzeczywiście stanowią one kontinuum i wiążą się z epokowymi dla mediów zmianami. Pierwsza z mediamorfoz to pismo, kolejna to druk. Dalej pojawiają się propaganda i informacja masowa, a następnie: ikonosfera, muzyka i słowo, łączność, ucyfrowienie, sieciowanie medialne i mobilność.

Dla badacza nowych mediów szczególnie cenne są opisy czterech ostatnich mediamorfoz, które oprócz charakterystyki historycznych zmian zawierają też analizy ich skutków. Opisom towarzyszą twórcze interpretacje uwzględniające wiedzę nowoczesną. Profesor wyjaśnia na przykład zasady funkcjonowania telegrafu i jego rewolucyjność dla historii mediów, nazywając go wiktoriańskim Internetem. Zwraca również uwagę – odwołując się przy tym do teorii i doświadczeń innych badaczy – na to, co kolejne wynalazki medialne wprowadzają (przywracają) do sfery społecznej, a co z niej eliminują. W tym kontekście zajmuje się na przykład umasowieniem telefonu, które przywraca mediom intymność, umożliwiając komunikację interpersonalną na odległość. Publikacja ta jest cenna nie tylko dzięki wiedzy w niej zawartej, ale również oryginalności naukowego podejścia do analizowanej materii, które może się stać inspiracją dla badaczy nowych mediów.

Rozpatrując ucyfrowienie mediów, Tomasz Goban-Klas odwołuje się do ustaleń Marshalla McLuhana (Goban-Klas 2005, s. 119), interpretując je w kontekście pojawienia się mediów cyfrowych. Omawia komputery i ich historię, również w aspekcie technicznym, a także: fonografię cyfrową, fotografię cyfrową, holografię i obraz trójwymiarowy, obraz telewizyjny (na różnych etapach jego doskonalenia). Kończy na charakterystyce konwergencji mediów. Nie pozostawia faktów bez twórczej interpretacji i opisanego społecznych implikacji, jakie ze sobą niosą.

W podobny sposób opisuje sieciowanie mediów, nie unikając najbardziej złożonych zagadnień, szczególnie w wypadku Internetu. Toż samo dotyczy mobilności medialnej – mediamorfozy, w charakterystyce której można znaleźć wiele szczegółowo przedstawionych przykładów (telefon komórkowy, radio cyfrowe, WiFi czy bluetooth).

Po omówieniu wszystkich mediamorfoz Goban-Klas formułuje refleksje i interpretacje tego, co przedstawione zmiany oznaczają dla współczesnej sfery publicznej. Podaje interesujące przykłady globalizacji, wojen informacyjnych i medialnych maskarad. Przedstawia np. – jako jeden z ciekawszych paradoksów współczesności – wyprzedzanie systemów wywiadowczych przez cywilną, wolną komunikację sieciową (Goban-Klas 2005, s. 169). Dla młodego badacza cenne są zwłaszcza przykłady, jakich używa Profesor, wskazując możliwości wyboru

ciekawych pól badawczych, dostrzegając interesujące wątki czy specyficzne zależności przyczynowo-skutkowe.

Opisy przemian mediów z uwzględnieniem perspektywy socjologicznej, kulturoznawczej, komunikacyjnej, gospodarczej, technologicznej i psychologicznej (to najszersze spojrzenie na zagadnienie) są obecne także we wspomnianym podręczniku „Media i komunikowanie masowe. Teorie i analiza prasy, radia, telewizji i Internetu”. Publikacja ta zawiera liczne odwołania do historii mediów, ale także do nauki o komunikowaniu. Oprócz przeglądu dorobku klasyków w tej dziedzinie Profesor wspomina o współczesnych mu badaczach z kraju i zagranicy, z których wielu zajmuje się mediami najnowszymi. Szczególną wartością tej publikacji jest jej aktualizowanie i uzupełnianie przy kolejnych wydaniach.

4. Matematyka, chemia i maszyny cyfrowe – nowe media w ujęciu technologicznym

W twórczości naukowej Tomasza Gobana-Klasa – socjologa imponujące są opisy technicznych i technologicznych szczegółów przywoływanych zjawisk. Dokonane prostym językiem, z wykorzystaniem metafor i analogii ułatwiających odbiorcy zrozumienie zagadnienia. Są obecne w wielu publikacjach Profesora, ale najliczniejsze we wspomnianym „Zarysie historii i rozwoju mediów”. Tam Autor wyjaśnia na przykład szczegóły działania maszyny algorytmicznej Turinga (Goban-Klas 2001, s. 57–59). Omawia też znaczenie maszyn liczących i mikroprocesorów dla historii mediów. Jest to aspekt zazwyczaj opisywany przez informatyków, natomiast rzadko dostrzegany przez medioznawców i badaczy komunikacji. Może się wydawać, że są to niewiele znaczące kwestie techniczne, niełączące się z teoriami medioznawczymi i komunikologicznymi. Tymczasem otwierają pole badań interdyscyplinarnych, wyjaśniają podstawy, tłumaczą obecność w nauce o komunikowaniu uczonych wywodzących się z nauk ścisłych (na przykład C.E. Shannon, W. Weaver).

W opisach Profesora szczegółom technicznym towarzyszą przykłady zastosowania nowości, obrazujące ich wpływ na rzeczywistość. Tak więc przy omawianiu postępów w pracach nad komputerami (Mark 1, IBM ASCC, ENIAC) oraz językami komputerowymi (PL/1, ALGOL 68) pojawiają się uwagi o zależnościach osiągnięć w tym obszarze od inżynierii wojskowej i badań z okresu drugiej wojny światowej (Goban-Klas 2001, s. 60). Podobnie przy opisie komputera UNIVAC zwięźle omówiono jego zastosowania przy prognozowaniu wyników wyborów prezydenckich w 1952 roku w USA – a okazało się, że „mózg elektronowy”, jak określali ów komputer dziennikarze, lepiej przewidział efekt głosowania niż eksperci (Goban-Klas 2001, s. 61).

Podobny sposób wyjaśniania trudniejszych kwestii technicznych ma miejsce również w wielu tekstach ze zbioru „Wartki nurt mediów”; na przykład w artykułach: „Nowe wino w nowym bukłaku – gazeta na iPadzie?” czy „Komórka

w naszej chacie”. Najczęściej taki opis jest wstępem do objaśnienia społecznej roli danego medium.

5. Skomplikowane związki – nowe media a społeczeństwo

Relacje człowiek – media oraz społeczeństwo – media są najszerszymi i najczęściej występującymi wątkami w twórczości naukowej Gobana-Klasa. Dominują w każdej publikacji. W niektórych tekstach relacje społeczne są punktem wyjścia do rozważań o przemianach mediów, ale nie jest to regułą. Bywa, że Autor konstruuje swój tekst odwrotnie, najpierw pisze na przykład o wynalazkach czy ewolucji medium, a następnie snuje refleksje na temat skutków tych zjawisk dla społeczeństwa.

Uczony podejmuje również wyzwanie przewidywania przyszłych zmian. W „Zarysie historii i rozwoju mediów” zawarł krytyczny komentarz do stworzonego kalendarium. Pisząc o społeczeństwie ery Internetu, zwraca uwagę na wielość i powszechność informacji. Z drugiej strony podkreśla jednak, że ich jakość często bywa bardzo niska. Chcąc znaleźć wartościowe treści, niejednokrotnie trzeba przejrzeć wiele materiałów, które Badacz nazywa „medialnym chłamem”. Stąd przewidywania, że internetowe społeczeństwo demokratyczne zacznie się z czasem zmieniać i różnicować, tworząc swego rodzaju kasty (Goban-Klasa 2001, s. 112–114). Profesor przytacza przykład płatnych serwisów jako narzędzia segregacji użytkowników. Tekst ów był pisany w 2001 roku, kiedy płaconie za internetowe treści nie było popularne. Dziś można stwierdzić, że proroctwo Autora się spełnia. W Polsce również dostęp do wielu treści, przede wszystkim mediów głównego nurtu, jest utrudniony. Wydawcy coraz częściej każą sobie płacić za swoje materiały.

Część użytkowników zaczyna odczuwać te ograniczenia – nie stać ich na kupowanie dostępu. Buntują się przeciw praktyce blokowania treści, uważając ją za zamach na demokratyczność Internetu. Tendencje te można zaobserwować zwłaszcza w mediach społecznościowych, gdzie szukają pomocy użytkownicy próbujący obejść blokady treści. Proszą współużytkowników o hasła i kody dostępu, lub usiłują znaleźć takie miejsca w sieci, gdzie pożądaną przez nich treści znalazły się nielegalnie.

W swoich publikacjach Goban-Klasa wiele miejsca poświęca zagadnieniu funkcjonowania społeczeństwa w erze nowych nowych mediów¹ (Levinson 2010). W niektórych pracach refleksje na ten temat pojawiają się przy okazji analizy przemian mediów, wspomnianych mediamorfoz. Autor uwypukla fakt, że rewolucja techniczna i kolejne duże zmiany w rozwoju mediów implikują także

¹ Nowe nowe media – koncepcja Paula Levinsona dotycząca mediów, które pojawiły się po nowych mediach (Internet, strony internetowe). Ich cechą charakterystyczną jest występowanie użytkowników w podwójnej roli, jednoczesnych konsumentów i producentów (media społecznościowe).

rewolucję w komunikacji międzyludzkiej na wielu różnych jej poziomach (Goban-Klas 2001, s. 106–108).

Profesor odwołuje się do pokrewnych tematycznie prac innych badaczy. Na przykład twórczo nawiązuje do koncepcji noosfery Teilharda de Chardina (Goban-Klas 2001, s. 108), pisząc o domu jako elemencie globalnej sieci informatycznej, miejscu, które jest jednocześnie intymnym schronieniem oraz częścią otwartej dla wszystkich, nieograniczonej sieci, do której użytkownik dobrowolnie, choć nie zawsze świadomie, przekazuje wiele informacji o sobie.

Obszerne fragmenty „Cywilizacji medialnej” oraz „Mediów i komunikowania masowego” są poświęcone zagadnieniu społeczeństwa medialnego, w którym stosunki międzyludzkie są zapośredniczone przez media i ogromnie ważna jest infrastruktura medialna – szczególnie telekomunikacyjna – wpływająca na ludzkie życie w niemal wszystkich jego obszarach. Opisuując społeczeństwo medialne, autor zwraca także uwagę na relacje gospodarcze, jakie w nim zachodzą; pisze, że obecnie większość PKB jest generowana przez sektor usług informacyjnych, telekomunikacyjnych i medialnych. Podkreśla, że wiedza i informacja są również kategorią ekonomiczną – głównymi czynnikami wytwórczymi i podstawą działalności gospodarczej (Goban-Klas 2004, s. 293).

Spółeczeństwu medialnemu jako całości Profesor poświęca wiele uwagi, zajmuje się jego najmłodszą częścią, nowym pokoleniem, które jest już *net natives*, tzn. składa się z osób, dla których Internet od urodzenia był elementem życia. One nie uczyły się sieci tak, jak dzisiejsi czterdziestolatkowie – przyswajając wiedzę informatyczną, ucząc się funkcji i mechanizmów. *Net natives* uczyli się sieci tak jak używania sztuców i zasad współżycia społecznego – podczas zabawy.

Według Profesora nowe pokolenie cechuje szybkość działania i potrzeba nowych bodźców, jest kontrolowane zdalnie (np. przez telefony), nie doznaje szoku, nawet w wypadku zetknięcia się z bardzo drastycznymi treściami (ze względu na stałą stymulację). Poza tym nie ufa dorosłym. Z drugiej jednak strony jest ich nauczycielem, współtworząc opisaną przez Margaret Mead kulturę prefiguratywną, w której dzieci uczą rodziców, ponieważ mają większe kompetencje, głównie jeśli chodzi o opanowanie nowych technologii (Goban-Klas 2004, s. 299–300).

Wiele tekstów T. Gobana-Klasa na temat współczesnego społeczeństwa zawiera swoiste analizy przypadków, w których Autor, odwołując się do rzeczywistych wydarzeń zaobserwowanych w przestrzeni medialnej, objaśnia pewne tendencje czy teorie. W zbiorze „Wartki nurt mediów”, w tekście pod tytułem „Pokolenie SMS-u w rozwiniętym społeczeństwie informacyjnym”, a właściwie w *postscriptum* do tegoż, opisuje SMS-owy dialog matki i córki podczas strzelaniny na wyspie Utoya. Zapis tej rozmowy był wielokrotnie przytaczany przez różne media – zagraniczne i polskie. Autor wskazuje jednak na dodatkową wartość, podkreślając unikatowość tego rodzaju komunikacji – tekstowej, krótkiej, bezgłosnej, która być może uratowała dziewczynie życie.

Dla młodego badacza nowych mediów publikacje poświęcone ich aspektom społecznym są szczególnie cenne. Charakteryzują się całościowym i jednocześ-

nie krytycznym spojrzeniem na zagadnienie. W tekstach Gobana-Klasa nie ma jednostronności i czarno-białej prezentacji rzeczywistości, unika on uproszczeń, prezentując zalety – szuka także wad. Przewiduje zmiany społeczne, będące skutkiem ewolucji mediów. Podkreśla potrzebę humanistycznej refleksji nad przemianami mediów, by nie zachwycać się jedynie postępem, lecz też zastanowić się nad tym, co ten postęp przynosi lub może przynieść człowiekowi. To myśl ważna dla młodych, niedoświadczonych badaczy – stanowi wyzwanie, ale też może bardzo wzbogacić ich pracę.

6. Internet jest jak dziobak – nawiązania interdyscyplinarne i filozofia nowych mediów

Publikacje T. Gobana-Klasa są pełne nawiązań do najrozmaitszych tekstów kultury, pochodzących z różnych okresów historii cywilizacji i obszarów globu.

Na przykład pisząc w „Cywilizacji medialnej” o historii Internetu i sieciowaniu mediów, Autor zaczyna od opisanie opowieści Stefana Themersona o „Przygodach Pędrka Wyrzutka” – postaci, która szuka swojej tożsamości. Otoczenie ma różne zdanie na ten temat, jedni mówią, że przypomina kota, inni, że rybę. Pomysłów pojawia się wiele, ostatecznie wniosek jest taki, że bohatera nie da się jednoznacznie zdefiniować, bo jest zbyt złożony – tak jak Internet. W jednym z tekstów ze zbioru „Wartki nurt mediów” do tej odwołującej się do filozoficznej opowieści metafory autor dodaje nawiązanie przyrodnicze. Opowiada o dziobaku – zwierzęciu, które wymyka się klasyfikacjom, bo ma cechy zarówno ssaka, jak i gada czy ptaka. Porównania są dalekie od świata mediów, jednak prosto i obrazowo prezentują kwestie, których abstrakcyjny opis mógłby być trudny w odbiorze.

W publikacjach Profesora powraca metafora wodna, obrazująca wielość i płynność informacji we współczesnym świecie mediów. Przykładem jest choćby tytuł ostatniego zbioru – „Wartki nurt mediów”.

Charakterystyczne dla twórczości Profesora jest również odwoływanie się do myśli filozofów – antycznych i współczesnych. Bywają przywoływani w tekstach, cytaty z ich dzieł często służą jako motto artykułów. Pojawiają się: Platon, Arystoteles, Cynceron czy Kwintylianus, co stanowi dowód uniwersalności ich myśli oraz tego, że nawet wyjątkowo odległe czasowo teksty kultury mogą być przydatne we współczesnej refleksji medioznawczej. Tomasz Goban-Klasa przywołuje w tekstach także wielu filozofów XIX i XX wieku, między innymi José Ortega y Gasset, Waltera Benjamina, Jacques’a Derride, Jeana Baudrillarda, Umberta Eco, Jeana-François Lyotarda, Karola Marksa, Ernesta Cassirera czy Kennetha Bouldinga.

Odwołuje się też do przedstawicieli innych dziedzin. Po pierwsze jest to bliska autorowi socjologia (odwołania na przykład do dzieł Anthony’ego Giddensa i Ervinga Goffmana). Co interesujące, przywoływani przez Profesora Erving Goff-

man i (filozof) Guy Debord posługiwali się metaforą teatru i zajmowali teatralizacją życia społecznego, a jak wspominałam, początkowa twórczość profesora dotyczyła między innymi zagadnień teatralnych. Siega do publikacji Benjamina Barbera – politologa i filozofa, Jeana Piageta – psychologa, a także semiologa Rolanda Barthes’a oraz historyka Johana Huizingi. Ważnym źródłem inspiracji są dzieła etnografów, w tym Claude’a Lévi-Straussa, Margaret Mead i Kaja Briketa-Smitha. W tekstach pojawiają się też odwołania do dzieł naukowców z rejonów bardziej odległych od medioznawstwa, jak matematyka czy neurofizjologia.

W publikacjach Profesora wyraźną grupę odwołań stanowią nawiązania do Biblii oraz myślicieli chrześcijańskich, jak św. Tomasz z Akwinu, Jan Paweł II czy Jan Hus. Biblijne cytaty często rozpoczynają rozważania na tematy medioznawcze i społeczne, zaś twórczość filozofów chrześcijańskich bywa pomocna w wyjaśnianiu różnych kwestii i w humanistycznym spojrzeniu na przemiany współczesnego świata. Na przykład objaśniając problemy ontologiczne, Professor posłużył się myślą biskupa George’a Berkeleya, a pisząc o społeczeństwie obywatelskim wsparł się nie tylko dziełami socjologów, ale i księdza Józefa Tischnera.

Ostatnią grupą odwołań obecnych w publikacjach naukowych Tomasza Gobana-Klasa są te do najróżniejszych tekstów kultury: powieści (Wiktora Hugo, Umberta Eco, Artura Péreza-Reverte itd.), poezji (Homera, Adama Mickiewicza, Leszka Długosza i in.), dramatów (np. Szekspira) czy filmów (m.in. „Matrix”). Ciekawym wątkiem są nawiązania do twórczości dla dzieci, w tym do „Kubusia Puchatka”, z którego sceny bywają początkiem ciekawych rozważań na temat funkcjonowania mediów i komunikacji międzyludzkiej.

Tego rodzaju odwołania są bardzo pouczające dla młodego badacza – jako przykłady twórczego myślenia i otwartości.

Goban-Klas, będąc uznanym medioznawcą, nie zatrzymuje się w rozwoju, ale tak samo wnikliwie analizuje rzeczywistość, jak na początku działalności naukowej. Swoje obserwacje przetwarza i interpretuje w sposób niezwykle twórczy, odwołując się do posiadanej wiedzy i to – jak dowodzą powyższe rozważania – z bardzo różnych obszarów. Ten sposób działania wydaje się dobrą receptą na wartościowe i ciekawe teksty naukowe, zrozumiałe nie tylko dla wąskiej grupy specjalistów, ale i szerokich grup odbiorców, niebędących medioznawcami, a jedynie zainteresowanych tematyką.

7. Podsumowanie

W najnowszej twórczości T. Gobana-Klasa można wyodrębnić następujące, ważne dla początkującego medioznawcy wątki: nowe media jako element kontynuacji historii mediów, aspekt technologiczny oraz społeczny nowych mediów, a także interdyscyplinarne inspiracje i nawiązania.

Ostatnie – najcenniejsze dla badacza nowych mediów – publikacje Profesora są źródłem wiedzy o rozwoju mediów, uwzględniającym zarówno technologię, jak i idee. Zawierają one krytyczną refleksję nad przemianami mediów i społecznymi oraz gospodarczymi ich skutkami. Refleksje takie opierają się na analizach przypadków czy poszczególnych obserwacjach, otwierają czytelnikom pole do polemik, zachęcają do własnych przemyśleń.

Publikacje Gobana-Klasa są inspirujące. Tematyka i nawiązania interdyscyplinarne są tu tak szerokie, że bez względu na specjalizację badacz nowych mediów może w nich znaleźć coś, co okaże się pożyteczne w jego pracy, może stanowić i punkt wyjścia kolejnych działań. Teksty Profesora są odbiciem jego sposobu pracy i twórczego myślenia, pozwalającego na syntetyzowanie wiedzy z różnych obszarów. Ten sposób uprawnia nauki prowadzi do powstawania zupełnie nowych jakości, bo pozwala odnajdywać oryginalne związki tam, gdzie na pierwszy rzut oka nie było ich widać. Warto się uczyć od Autora tego sposobu pracy, by stworzyć coś nowego i niebanalnego.

Cenne dla początkujących badaczy, nie tylko nowych mediów, mogą być również publikacje Profesora będące wynikiem baczego obserwowania rzeczywistości, jak na przykład „Media i terroryści. Czy zastraszą nas na śmierć?”, gdzie analizuje rolę mediów w transmisji strachu i obaw przed terroryzmem, zdającym się być zjawiskiem wszechogarniającym, powszechnym i nieuniknionym.

Warto też wspomnieć o pracach powstałych przy okazji wyjazdów zagranicznych Profesora – można tu wymienić pozycję „Paryż i paryżanie” oraz „Historię i współczesność Korei: od pustelniczego królestwa do azjatyckiego tygrysa”. W książkach tych Tomasz Goban-Klas, z charakterystycznym dla siebie zmysłem krytycznej obserwacji, ukazuje zastaną rzeczywistość, przybliżając ją czytelnikom.

Bibliografia

- J. David Bolter (1990): Człowiek Turinga: kultura Zachodu w wieku komputera, Warszawa.
- T. Goban-Klas (2005): Cywilizacja medialna, Warszawa.
- T. Goban-Klas (1999): Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu, Kraków (wyd. 2. Warszawa 2004).
- T. Goban-Klas (2009): Media i terroryści. Czy zastraszą nas na śmierć?, Kraków.
- T. Goban-Klas (2011): Wartki nurt mediów, Kraków.
- T. Goban-Klas (2001): Zarys historii i rozwoju mediów. Od malowideł sakralnych do multimedii, Kraków.
- P. Levinson (2010): Nowe nowe media, Kraków.